

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра міжнародних економічних відносин

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття
освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини
за освітньою програмою «Міжнародна економіка»

**«Підвищення ефективності надання міжнародних
стивідорних послуг морськими портами України
(на прикладі МТП «Південний»)»**

Виконав: студент 4 курсу ФМЕ, гр. 4
Крамаренко Олександр Олександрович _____
(підпис)

Науковий керівник:
старший викладач кафедри МЕВ
Гусенко Ольга Сергіївна _____
(підпис)

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ.

Актуальність теми. Морські порти України виступають надзвичайно важливою складовою всієї транспортної системи та чекають розв'язання цілого комплексу нагальних проблем. Саме від їх розвитку значною мірою залежить успіх інтегрування України у світову економіку через систему інтенсивного розвитку морських перевезень вантажів.

В умовах міжнародної інтеграції транспортна галузь є однією з найпріоритетних галузей, яка забезпечує ефективне функціонування сукупного господарського механізму. Взагалі, торгівля є двигуном, щодо розвитку економіки України, що спонукало зміну характеру діяльності портів. Основний обсяг зовнішньоторговельних перевезень припадає на морський транспорт, а вантажообіг за останні роки зменшився із-за недосконалої організації структури морських портів України. На сьогодні, морська транспортна система є готовою щодо збільшення обсягу перевезень, але, з кожним роком збільшується зношеність технічних засобів, погіршується їхня структура і, як наслідок, відбувається витіснення українських портів із міжнародних ринків стивідорних послуг.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи бакалавра обумовлена тим, що сучасні умови світової економічної системи призводять до неминучого підвищення вимог щодо складу, якості та вартості надання міжнародних стивідорних послуг, що супроводжують вантажоперевезення морським транспортом. У зв'язку з цим, очевидним стає той факт, що вітчизняні стивідорні компанії, як основа діяльності морських портів, змушені підвищувати ефективність своєї діяльності, щоб мати можливість вступати в конкурентну боротьбу між собою та з іноземними компаніями не тільки на території країни, а й на зовнішньому ринку стивідорних послуг.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Головною метою дослідження є аналіз сучасного стану та перспектив підвищення ефективності надання міжнародних стивідорних послуг МТП «Південний».

Для реалізації мети, що поставлена, потрібно вирішити наступні завдання:

- дослідити сутність та визначити особливості дослідження ефективності надання міжнародних стивідорних послуг морськими портами;
- систематизувати чинники впливу на ефективність надання міжнародних стивідорних послуг морськими портами;
- узагальнити методи аналізу ефективності надання міжнародних стивідорних послуг морськими портами;
- надати загальну організаційно-економічну характеристику МТП «Південний»;
- проаналізувати чинники впливу на ефективність надання міжнародних стивідорних послуг МТП «Південний»;

- проаналізувати ефективність надання міжнародних стивідорних послуг МТП «Південний»;
- визначити напрями підвищення ефективності надання міжнародних стивідорних послуг МТП «Південний» за рахунок оптимізації портових зборів;
- визначити напрями підвищення ефективності надання міжнародних стивідорних послуг МТП «Південний» за рахунок удосконалення інноваційно-інвестиційної складової.

Об'єктом дослідження є ефективність надання міжнародних стивідорних послуг МТП «Південний» та напрями її підвищення.

Предметом дослідження виступають теоретико-методичні та організаційно-економічні рішення щодо сучасного стану надання міжнародних стивідорних послуг МТП «Південний» та напрямів підвищення її ефективності.

Методи дослідження. У процесі наукового дослідження застосовувалися загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. При теоретико-методичному аналізі надання міжнародних стивідорних послуг морськими портами із загальнонаукових методів застосовано аналіз та синтез, індукція та дедукція, абстрактно-логічний метод, метод узагальнення та класифікації. До спеціальних методів належать метод економічного аналізу та метод економіко-математичного моделювання, графічний (для наочного схематичного зображення результатів дослідження) та табличний методи (подання результатів зведення та групування аналітичних даних. Робота була здійснена при використанні програми офісного пакету MS Office -Microsoft Excel.

Інформаційна база дослідження. Для написання кваліфікаційної роботи бакалавра використовувалися такі джерела інформація як, наукові праці українських та зарубіжних вчених-економістів, серед яких особливо доцільно виокремити: Ю.Ю. Крука, В.В. Жихаревої, Л.В.Мезіної, Н.І.Хомякової, В.А. Виговського, І.М. Петрова, О.І. Ісаєва, І.Ф. Переверзевої, Д.В. Зеркалова, Є.Н. Тимощука, С.І. Ківалова та інших.

Інформаційною та практичною базою дослідження є законодавчі акти, дані Державної служби статистики України, Міністерства інфраструктури України, Адміністрації морських портів України, інформаційно-аналітичні матеріали ДП «МТП «Південний», звітні дані про результати функціонування підприємств морського транспорту, інформаційно-публіцистичні видання, матеріали науково-практичних конференцій, наукові видання, електронні ресурси тощо.

Публікації та апробація результатів дослідження. Основні методичні та практичні положення кваліфікаційної роботи бакалавра обговорювалися на науковій студентській конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку економіки» факультету міжнародної економіки ОНЕУ (15 квітня 2022 р., Одеса). За результатами виконання кваліфікаційної роботи бакалавра опублікована стаття: Крамаренко О.О. Визначення впливу факторів зовнішнього середовища на

конкурентоспроможність морських портів України (на прикладі ДП «МТП «Південний») // Минувле, сучасне, майбутнє: матеріали наукової студентської конференції ОНЕУ (м. Одеса, 15 квітня 2022 р.). – Одеса. Випуск 12 (2022). Стр. 214-222. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/14330>

Структура роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 96 сторінок. Робота містить 15 таблиць та 17 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретико-методичні основи дослідження ефективності надання міжнародних стивідорних послуг морськими портами»* розглядаються теоретико-методичні основи дослідження ефективності надання міжнародних стивідорних послуг. Систематизовано чинники впливу на ефективність надання міжнародних стивідорних послуг та визначено методи аналізу ефективності надання міжнародних послуг стивідорними компаніями.

У другому розділі *«Аналіз ефективності надання міжнародних стивідорних послуг МТП «Південний»»* надано загальну організаційно-економічну характеристику МТП «Південний». Проведено аналіз чинників впливу на ефективність надання стивідорних послуг МТП «Південний». Здійснено SWOT-аналіз. Проаналізовано показники сучасного стану та динаміки обсягів надання міжнародних стивідорних послуг МТП «Південний» .

У третьому розділі *«Перспективи підвищення ефективності надання міжнародних стивідорних послуг МТП «Південний»»* визначені напрями підвищення ефективності надання міжнародних стивідорних послуг МТП «Південний» шляхом оптимізації портових зборів. Особливий наголос зроблено на удосконаленні інноваційно-інвестиційної складової для МТП «Південний».

ВИСНОВКИ:

За результатами дослідження, зробленого у кваліфікаційній роботі бакалавра, було систематизовано трактування терміну «надання міжнародних стивідорних послуг» різними науковцями.

В роботі було визначено, що пандемія коронавірусної хвороби (COVID-19) підкреслила глобальну взаємозалежність держав та ініціювала нові тенденції, які змінять ландшафт морського транспорту. Цей сектор зараз стикається не лише з занепокоєннями, що виникли внаслідок пандемії, але й з довгостроковими міркуваннями, починаючи від змін у структурі ланцюга поставок та глобалізації, до змін у звичках споживання та витрат, зростаючої уваги на оцінці ризику, а також підвищена глобальна стабільність та низький рівень вуглецю. Цей сектор

також має справу із наслідками зростаючого торгового протекціонізму та політики, орієнтованої на внутрішній ринок.

Також в роботі був проаналізований сучасний стан та динаміка світових обсягів надання міжнародних стивідорних послуг морськими портами та зроблений аналогічний аналіз для морських портів України.

В роботі було узагальнено чинники впливу на ефективність надання міжнародних стивідорних послуг морськими портами.

В роботі було зазначено, що методика ABC та XYZ-аналізу є доцільною для оцінювання діяльності логістично-стивідорної компанії та визначення, на яких категоріях клієнтів чи послуг варто сконцентруватися, а від яких відмовитися. Було підкреслено необхідність використання кореляційного методу та методу прогнозування.

На підставі аналізу, зробленого у кваліфікаційній роботі бакалавра, була надана загальна організаційно-економічна характеристика ДП «МТП «Південний»». Також були відображені техніко-експлуатаційні показники підприємства та визначено широкий спектр стивідорних послуг, які надаються портом.

В роботі був проведений аналіз фінансово-економічної діяльності ДП «МТП «Південний», згідно з яким у 2017 році чистий прибуток становив 233 663 тис. грн, у 2018 році 83 409 тис. грн., у 2019 році 48 813,0 тис. грн. У 2020 р. очікується зростання прибутку до 302 261 тис. грн. Проведеним аналізом встановлено, що при зростанні у 2019 році загальної суми доходів порівняно з 2017 роком на 327 848,0 тис. грн (або в 1,19 раза), загальна сума витрат по ДП «МТП «Південний» зросла на 512 698,0 тис. грн, або в 1,34 раза. Тобто загальна сума витрат зростала більшими темпами, ніж загальна сума доходів.

Основним чинником, який позитивно вплинув на зростання загальної суми доходів, стало зростання доходів від навантажувально-розвантажувальної роботи, зростання обсягу вантажів, які знаходились на зберіганні, та надання послуг стороннім організаціям підрозділом - портовий флот.

У структурі загального доходу ДП «Морський торговельний порт «Південний» чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у 2017 році становив 87,6%, у 2018 році - 87,6%, у 2019 році - 97,7%. Загальна сума витрат протягом дослідженого періоду зросла - з 1 505 195,0 тис. грн (у 2017 році) до 2 017 893,0 тис. грн. (у 2019 році). У 2020 році очікується зростання витрат до 2 329 497 тис. грн. Питому вагу в загальній сумі витрат займала собівартість реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг (2017 рік - 61,9%, 2018 рік - 65,0%, 2019 рік 69,6%), частка адміністративних витрат становила в 2017 році - 9,0%, в 2018 році - 8,5%, в 2019 році — 7,8%.

Також в роботі було проведено загальну оцінку ефективності управління ДП «МТП «Південний» та використання його активів за різною сукупністю коефіцієнтів, зокрема коефіцієнту рентабельності активів, рентабельності власного капіталу, рентабельності діяльності, абсолютної ліквідності та інших.

В цілому, аналіз фінансово-економічної діяльності ДП «МТП «Південний» демонструє достатній рівень фінансової стабільності. Тобто клієнти ДП МТП "Південний" одержують додаткові гарантії того, що підприємство стабільно підтримує високу якість надаваних послуг і підвищує свою конкурентоспроможність на світовому ринку стивідорних послуг.

Також в роботі були проаналізовані чинники впливу на ефективність надання міжнародних стивідорних послуг ДП «МТП «Південний» та зроблений SWOT-аналіз, який дозволив виявити наступні сильні і слабкі сторони підприємства, а також можливості і загрози для подальшої діяльності порту.

В роботі були проаналізовані обсяги надання стивідорних послуг ДП «МТП «Південний» з оброблення вантажів та визначено, що у порівнянні з листопадом 2021 року у грудні 2021 року загальний обсяг надання стивідорних послуг з оброблення вантажів збільшився на 25,9% (1 749,6 тис. т проти 1 390,0 тис. т), при цьому імпортний вантажопотік склав 409,9 тис. т (+290,0%), експортний - 1 244,4 тис. т (+2,4%), транзитний - 95,3 тис. т. (+36,1%). Перевалка руди залізорудної склала 1 228,2 тис. т (+5,6%), вугілля - 408,0 тис. т (+296,5%), чавуну - 67,5 тис. т (-13,10%), інших вантажів - 45,9 тис. т (-1,3%). Загальна вантажопереробка за 2021 рік склала 16 680,8 тис. т. Всього за 12 місяців 2021 року перевантажено 13 708,6 тис. т залізної руди, 235,0 тис. т нікелевої руди, 1 585,4 тис. т вугілля, 530,0 тис. т чавуну та 621,8 тис. т інших вантажів. Частка імпорту від загального вантажообігу склала 12,8% (2 136,5 тис. т), експорту - 82,7% (13 794,8 тис. т), транзиту - 4,3% (720,1 тис. т), каботажу - 0,2% (29,4 тис. т). Обсяг перевантаження залізорудної сировини у 2020 році склав 15,4 млн тонн, з них частка експорту становить 89,1 %, транзиту - 10,9 %. Основним одержувачем залізорудної сировини є Китай, частка якого від загального обсягу склала 94,7 %.

В роботі була проаналізована динаміка перевалки ДП «МТП «Південний» залізорудної сировини за напрямками транспортування у 2015 - 2021 роках та визначено, що основними постачальниками залізорудної сировини на експорт в Україні є ТОВ «Метінвест Холдинг» та Ferrexpo, які у 2020 році відвантажили разом 87,4% всього обсягу перевалювання в українських портах (66,7% та 20,7% відповідно).

Була розглянута структура стивідорних послуг з постачання і споживання залізорудної сировини країнами-відправниками та країнами-одержувачами, перевантаженої ДП «МТП «Південний» у 2020 та 2021 році та визначено, що у 2020 р. порівняно з 2020 р. обсяг залізорудної сировини, що відправлялася Україною збільшилася на 6%, у той час як з Росії – зменшилася на 6%.

В роботі був розглянутий оптимістичний та песимістичний прогнози надання стивідорних послуг з оброблення вантажів ДП «МТП «Південний» на перспективу до 2024 року.

Було відображено порівняльну динаміку надання стивідорних послуг з перевалки залізорудної сировини та вугілля ДП «МТП «Південний» та його конкурентами та визначено, що основним конкурентом підприємства є група

приватних терміналів ТОВ «ТІС», яка впродовж останніх років суттєво нарощує обсяги вантажопереробки і, відповідно, збільшує частку на ринку стивідорних послуг в Україні. Натомість частка ДП «МТП «Південний» зростає більш повільними темпами.

З огляду на вищезазначене, було зазначено, що для створення привабливих умов для вантажовласників та формування конкурентних переваг ДП «МТП «Південний» серед інших портових операторів Азово-Чорноморського басейну необхідна реалізація проєктів з днопоглиблення морського підхідного каналу та внутрішніх водних підходів до причалів порту, будівництво нових перевантажувальних потужностей, заміна застарілого перевантажувального обладнання та технологій, реконструкція та модернізація існуючих потужностей.

В роботі були проаналізовані діючі в Україні портові збори та визначено, що вони є вищими за портові збори інших країн Чорноморського басейну, що є одним з факторів зниження вантажообігу в українських портах. Так, наприклад, за даними досліджень, вартість заходу судна одного з найбільших класів кейпсайз (Capesize), у порт з найвищими в Україні ставками портових зборів - «Південний» - складає 430.000 дол. (з яких 326.000 дол. - портові збори). Для порівняння, захід судна аналогічного класу до порту Констанца (Румунія) - 112.000 дол., до порту Ердемір (Туреччина) - 64.500 дол.

Був здійснений порівняльний аналіз розрахункової вартості портових зборів за судозахід до морських портів України, Азово-Чорноморського басейнів (та у розрахунку на одиницю вантажу) та визначено, що саме портові збори в МТП «Південний» є одними з найвищих в портах Азово-Чорноморського басейну, тому їхня оптимізація призведе до підвищення ефективності надання стивідорних послуг портом.

З огляду проведеного аналізу в розділі був запропонований перелік напрямків, направлених на оптимізацію портових зборів і плат в МТП «Південний» та інших портах України.

В роботі був проаналізований розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності ДП «МТП «Південний» за 2015-2019 рр. та визначено, що він здійснювався за рахунок власних коштів. Обсяг капітальних інвестицій стрімко збільшується до 2018 року. Проте у 2019 році сума витрат на інновації зменшилася до рівня 2015 р. та становила 79093 тис. грн. Основними напрямками використання капітальних інвестицій є придбання основних засобів та їх модернізація, 145444 тис. грн та 9230 тис. грн відповідно станом на 2019 рік.

В роботі була надана характеристика запланованих інфраструктурних проєктів ДП «МТП «Південний» на період до 2023 року.

Визначено, що необхідною умовою сучасного інноваційного розвитку ДП «МТП «Південний» як чинника підвищення ефективності надання стивідорних послуг має бути використання смарт-технологій, впровадження яких дасть можливість порту стати більш привабливими та конкурентоздатними за рахунок зменшення витрат.

АНОТАЦІЯ

Крамаренко Олександр Олександрович, «Підвищення ефективності надання міжнародних стивідорних послуг морськими портами України (на прикладі МТП «Південний»)),
кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра
292 «Міжнародні економічні відносини» за
освітньою програмою «Міжнародна економіка»
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2022 рік

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є ефективність надання міжнародних стивідорних послуг МТП «Південний» та напрями її підвищення.

У роботі розглядаються теоретико-методичні основи дослідження ефективності надання міжнародних стивідорних послуг. Систематизовано чинники впливу на ефективність надання міжнародних стивідорних послуг та визначено методи аналізу ефективності надання міжнародних послуг стивідорними компаніями.

Надано загальну організаційно-економічну характеристику МТП «Південний». Проведено аналіз чинників впливу на ефективність надання стивідорних послуг МТП «Південний». Здійснено SWOT-аналіз. Проаналізовано показники сучасного стану та динаміки обсягів надання міжнародних стивідорних послуг МТП «Південний».

Визначені напрями підвищення ефективності надання міжнародних стивідорних послуг МТП «Південний» шляхом оптимізації портових зборів. Особливий наголос зроблено на удосконаленні інноваційно-інвестиційної складової для МТП «Південний».

Ключові слова: ефективність, міжнародна стивідорна послуга, державний стивідор, вантажоперевезення, МТП «Південний», SWOT-аналіз, структура та динаміка вантажоперевезень, оптимізація, портові збори, інноваційна та інвестиційна діяльність.

SUMMARY

Kramarenko Oleksandr Oleksandrovych, "Improving the efficiency of international stevedoring services by seaports of Ukraine (on the example of ICC "Southern")",
qualification work for a bachelor's degree 292 "International Economic Relations"
under the educational program "International Economics"
Odessa National Economic University
Odesa, 2022

The bachelor's thesis consists of three sections. The object of the study is the effectiveness of international stevedoring services ICC "Southern" and ways to improve it.

The paper considers the theoretical and methodological foundations of the study of the effectiveness of international stevedoring services. The factors influencing the efficiency of international stevedoring services are systematized and the methods of analysis of the efficiency of providing international services by stevedoring companies are determined.

The general organizational and economic characteristics of ICC "Southern" are given. Determined factors influencing the effectiveness of providing stevedoring services ICC "Southern". SWOT analysis was performed. The indicators of the current state and dynamics of the volume of international stevedoring services of the ICC "Southern" are analyzed.

The directions of increase of efficiency of rendering of international stevedoring services of ICC "Southern" by optimization of port fees are defined. Particular emphasis was placed on improving the innovation and investment component for ICC "South".

Key words: efficiency, international stevedoring service, state stevedoring, freight transportation, ICC "Southern", SWOT-analysis, structure and dynamics of freight transportation, optimization, port dues, innovation and investment activities.